

Τρύφων Τσομπάνης Δρ. Θ.

Ο ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
(ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑ)
ΩΣ ΙΕΡΟΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Θεσσαλονίκη 1998

Ὁ Γερμανὸς Ἀναστασιάδης γεννήθηκε τὸ 1870¹ στὸν ἅγιο Γεώργιο τῆς ἐπαρχίας Δέρκων, ὅπου καὶ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα². Νεαρῶτατος εἰσήλθε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης ὅπου μετὰ ἀπὸ ἑπταετίες σπουδῆς ἀπεφοίτησε ἀριστοῦχος τὸ 1892³. Εὐθύς ἀμέσως διορίσθηκε «Καθηγητὴς τῶν Ἱερῶν» στὸ Γυμνάσιο καὶ Παρθεναγωγεῖο τῆς Ἀδριανουπόλεως καθὼς καὶ Ἱεροκήρυξ σὲ διάφορες συνοικίες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐνῶ τὸ 1894 ἐκλήθη στὴν Κορυτσᾶ ὡς ἀρχιδιάκονος τοῦ Μητροπολίτου Κορυτσᾶς· κατὰ τὸ 1897 διετέλεσε Ἱεροκήρυξ τῶν ἱερῶν ναῶν Γαλατᾶ καὶ Ὑψωμαθείων καὶ τὸ ἴδιο ἔτος τοῦ ἀνετέθησαν τὰ καθήκοντα τοῦ πρωτοσυγγέλλου τῆς Μητροπόλεως Χαλκηδόνος⁴ ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Γερμανὸν τὸν μετέπειτα Πατριάρχην⁵. Στίς 11 Φεβρουαρίου τοῦ 1903 ἐκλέγεται Ἐπίσκοπος Λεύκης, ὡς βοηθὸς τοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος⁶.

Τὴν 31η Ἰουλίου 1908 ἐκλέγεται Μητροπολίτης Στρωμνίτης καὶ Τιβεριουπόλεως⁷ καὶ δύο χρόνια ἀργότερα στίς 8 Ἰουνίου 1910 Μητροπολίτης Κορυτσᾶς⁸· κατὰ τὴν 5ην Ἰουνίου τοῦ 1912 ἐκλέγεται Μητροπολί-

1. *Θρησκευτικὴ καὶ Χριστιανικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. 2, Ἀθῆνα 1937, στ. 919. Σ.Γ.Π. «Γερμανὸς Ἀναστασιάδης», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τόμ. 4ος, στ. 403. Ἄ. Γλαβίνα, «Ἡ ἐπισκοπὴ Λητῆς καὶ Ρεντίνης», (ἀνάτυπο). *Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης*, τ. 24 (Θεσσαλονίκη 1979), 351.

2. Πολυκάρπου (Μητρ. Μεσσηνίας) «Νεκρολογία, Ὁ Μητροπολίτης πρῶην Λαγκαδᾶ Γερμανός», *Ἐκκλησία*, τόμ. 19 (1941), 192.

3. Πολυκάρπου (Μεσσηνίας), ὅπ. παρ., σ. 192. Βασ. Σταυρίδου, *Ἡ Ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης 1844-1923*, τ. Α', Ἀθῆνα 1970, σ. 162.

4. *Θ.Η.Ε.*, τ. 4, σ. 403 καὶ Γερμανοῦ Ἀναστασιάδου, *Ἐκκλησιαστικοὶ Λόγοι καὶ Ὀμιλίες*, Ἀθῆνα 1937 (βιογραφικὸ σημείωμα).

5. Πολυκάρπου (Μεσσηνίας), ὅπ. παρ., σ. 192· *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, τόμ. 23 (1903), 86.

6. *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, τ. 23 (1903), 81, 115. Ἀρχιμ. Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, «Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι κατὰ τοὺς Κώδικας τῶν ὑπομημάτων τοῦ Ἀρχιεπιφυλακίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», *Ὁρθοδοξία*, τ. 33 (1958), 158.

7. Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, ὅπ. παρ., τ. 33, σ. 179. Ἄπ. Γλαβίνα, ὅπ. παρ., σ. 352, *Θ.Η.Ε.* τ. 4, στ. 403.

8. Αἰμ. Τσακοπούλου, ὅπ. παρ., σ. 420. Γερμανοῦ (Μητρ. Σάρδεων) «Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι τῶν ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως», *Ἠπειρωτικὰ Χρονικά*, τ. 12 (1937), 75.

της Πελαγονίας, όμως την εκλογή αυτή δεν την απέδεχθη και παρέμεινε στην Κορυτσά, ενώ ως Πελαγονίας η Έκκλησία εξέλεξε τον από Ίμβριου Χρυσόστομο Καβουριδίη⁹.

Στήν Κορυτσά ανέπτυξε πολυσχιδή δραστηριότητα στα έθνικά θέματα, διετέλεσε δέ και ύπουργός στην αυτόνομη Βόρειο Ήπειρο, στην Κυβέρνηση του Χρηστάκη Γεωργίου Ζωγράφου. Η δραστηριότητά του αυτή και η ανάμιξις του στην εκκλησιαστικοπολιτικές διαμάχες του 1916-1917 είχε ως αποτέλεσμα να κηρυχθεί έκπτωτος και άργος από τό εκκλησιαστικό δικαστήριο, όμως τό 1920 επί πρωθυπουργίας Ζαΐμη απηλλάγει τών κατηγοριών¹⁰. Δεν κατέστη όμως ποτέ δυνατόν να επανέλθη στην Κορυτσά για πολιτικούς λόγους, ή δέ Έκκλησία τόν τοποθέτησε τοποτηρητή της χηρευούσης μητροπόλεως Σιατίστης¹¹. Από τό 1922 διετέλεσε μέλος της επί του εκκλησιαστικού ζητήματος της Άλβανίας τετραμελούς Ξς άρχιερέων Έπιτροπής¹², ενώ τήν 5ην Φεβρουαρίου 1921 Ξξελέγη Μητροπολίτης της νεοσυστάτου Μητροπόλεως Κυκλάδων¹³.

Όκτώ μήνες άργότερα εκλέγεται και τοποθετείται στην νεοσύστατη επίσης Μητρόπολη Λαγκαδά¹⁴, τήν όποία ποιμαίνει για μιά όκταετία όποτε και παραιτείται τόν Όκτώβριο του 1932 για λόγους ύγείας¹⁵. Κατόπιν Ξρησυχάζει στην Άθήνα και τό 1937 εκδίδει Ξναν τόμο μέ Όμιλίες και Λόγους του¹⁶. Ό Γερμανός Άναστασιάδης Ξκοιμήθη στις 13 Νοεμ-

9. Αϊμ. Τσακοπούλου, όπ. παρ., τ. 34 (1959), 12.

10. Βλ. σχετικά: Βασιλείου Άτέση (Μητρ. πρ. Λήμνου), *Έπίτομος Έπισκοπική Ιστορία της Έκκλησίας της Έλλάδος από του 1833 μέχρι σήμερα*, τ. 2, εν Άθήναις 1953, σ. 22 Ξξ.

11. Αϊμ. Τσακοπούλου, όπ. παρ., τ. 34 (1959), 22. Γερμανού (Μητρ. Σάρδεων), όπ. παρ., σ. 75. Πολυκάπου Λιούση (Μητροπολίτου) «Η Μητρόπολις Σισανίου και Σιατίστης», *Σιατιστέων Μνήμη*, Λεύκιμα Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 53.

12. *Έκκλησιαστική Άλήθεια* τ. 24 (1922), 371. *Γρηγόριος Παλαμάς*, τ. 6 (1922), 545. Άπ. Γλαβίνα, *Τό Άυτόκεφαλον της εν Άλβανία Όρθοδόξου Έκκλησίας επί τη βάσει άνεκδότων Ξγγράφων*. Ίωάννινα 1978, σ. 94. Του Ξιδίου, «Η Έπισκοπή Λητής και Ρεδίνης», όπ. παρ., σ. 352.

13. Αϊμ. Τσακοπούλου, όπ. παρ., τ. 34 (1959), 29. *Όρθοδοξία*, τ. 1 (1926), 127. Γερμανού (Μητρ. Σάρδεων) «Έπισκοπικοί Κατάλογοι της Έκκλησίας της Δωδεκανήσου», *Έκκλησιαστικός Φάρος*, τ. 36 (1937), 465. Άπ. Γλαβίνα, όπ. παρ., σ. 352.

14. Αϊμ. Τσακοπούλου, όπ. παρ., σ. 169. *Όρθοδοξία*, τ. 1 (1926), 128. Γερμανού (Σάρδεων), όπ. παρ., σ. 465. *Γρηγόριος Παλαμάς*, τ. 8 (1924), 582 (σχετικά μέ τήν ενθρόνισή του) και στο Ξδιο τ. 9 (1925), 90-92 (Ένθρονιστήριος Λόγος).

15. Άπ. Γλαβίνα, όπ. παρ., σ. 353

16. *Έκκλησία*, τ. 16 (1938), 15. Ά. Γλαβίνα, όπ. παρ., σ. 353.

βρίου του 1941 στην Άθήνα σε ήλικία 71 ετών, φέρων τόν τίτλο του πρώην Λαγκαδά.

Ό λόγος που μάς Ξθησε να Ξσχοληθούμε μέ τήν προσωπικότητα του Γερμανού Άναστασιάδη είναι κυρίως ή φράση Ξκεινης της Διδαχής: «Τέκνον μου, του λαλοῦντός σοι τόν λόγον του Θεου μνησθήση νυκτός και ήμέρας, τιμήσεις δέ αυτόν ως Κύριον. Όθε γάρ ή κυριότης λαλείται, Ξκει Κύριός Ξστιν» (ΒΕΠ 2, 216) και βέβαια και λόγοι συναισθηματικοί, διότι Ξπήρξε ποιμένας της Ξδιαιτέρας πατρίδος του γράφοντος από τό 1924 Ξως και τό 1932· όμως ή φήμη του Γερμανού και ή μνήμη του για πολλά χρόνια μετά κατείχε τήν καλύτερη θέση στις καρδιές τών ανθρώπων της Ξπαρχίας Λαγκαδά· όλοι οί «προβεβηκότες τη ήλικία» Ξχαν να ποῦν τά καλύτερα λόγια για τόν Ξρχοντα δεσπότη, τόν φιλακόλουθο Ξπίσκοπο, τό σοφό Ξεράρχη, τόν καλό ποιμένα, τόν μειλίχιο διδάσκαλο και Ξεουργό του λόγου του Θεου. Στο μικρό τόμο που Ξκδόθηκε τό 1937, από τόν Ξκδοτικό Ξργανισμό «Άθήνα» και περιλαμβάνει Ξκοσι μία (21) Όμιλίες και Λόγους του Γερμανού, μάς δίδεται ή δυνατότητα να Ξξιολογήσουμε τήν κηρυκτική του δραστηριότητα και τήν προσωπικότητά του ως Ξεροκήρυκος, από τήν πολύ μικρή ήλικία τών Ξίκοσι τριών περίπου ετών μέχρι τήν Ξριμότητά του και τήν Ξπισκοπική του διακονία. Ό Ξιδιος στον πρόλογο του βιβλίου σημειώνει πως «Ξχοντες εν νῶ πάντοτε τά θεόπνευστα ρήματα του μεγάλου τών Ξθνών Ξποστόλου Παύλου «ή πίστις Ξξ Ξκοης, ή δέ Ξκοή διά ρήματος Θεου» (Ρωμ. 10, 17), καθῆκον και Ξποστολήν ήμῶν Ξπελάβομεν Ξπ' αυτής της Ξεις Ξεροδιάκονον χειροτονίας ήμῶν, τό κήρυγμα του θείου λόγου, Ξπως της θείας χάριτος συνεργούσης... Ξνισχύσωμεν τήν Ξπάρχουσαν πίστιν και Ξδιάπτωτον ταύτην καταστήσωμεν»¹⁷.

Κατά τόν μακρόν χρόνον της Ξερατείας του, Ξπως γράφει¹⁸, Ξπου Ξργάστηκε ως διάκονος, καθηγητής, πρεσβύτερος, Ξπίσκοπος και μητροπολίτης κατέβαλε «πάσας τάς Ξπ' Άυτου δοθείσας δυνάμεις Ξπέρ του πνευματικού ποιμνίου, πᾶσαν καταβαλόντες προσπάθειαν Ξπως μορφώσωμεν αυτό κατά Χριστόν, Ξστε τοῦτο να μή Ξνομάζηται μόνον Χριστιανικόν, Ξλλά και να Ξίναι πράγματι τοιοῦτο. Προς Ξπίτευξιν του σκοπου τούτου πάσης Ξδραττόμεθα Ξικαιρίας, Ξπως κηρύττωμεν τόν λόγον

17. Γερμανού (Άναστασιάδου) Μητροπολίτου πρ. Λαγκαδά, *Έκκλησιαστικοί Λόγοι και Όμιλίες*, εν Άθήναις, Ξκδ. Ξργανισμός «Άθήνα», 1937 (πρόλογος).

18. όπ. παρ.

του Θεοῦ»¹⁹.

Πιστός στὸν λόγο τοῦ Κυρίου «πορευθέντες μαθητεύσατε», (Ματθ. κη', 19), «ιερουργεῖ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας» (εὐχή χειροτονίας), ἀλλὰ καὶ πιστός στὴν κανονικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας πού θέλει τὸν ἐπίσκοπο διδάσκαλο τοῦ λαοῦ συμμορφώνεται ὅπως γράφει: «τῷ ἸΘ' τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου κανόνι διακελεύονται, ὅτι δεῖ τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν προεστώτας ἐν πάσῃ μὲν ἡμέρᾳ ἑξαιρέτως δὲ ἐν ταῖς Κυριακαῖς, πάντα τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδάσκειν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους...»²⁰.

Οἱ Ὁμιλίαι οἱ ὁποῖες ἐκδίδονται δὲν ἔχουν ἐνιαία θεματικὴ, οὔτε ἀποτελοῦν μιά σειρά κάποιων ὁμιλιῶν καὶ λόγων· εἶναι μιά συλλογὴ ἀνομοιόμορφη θεματικὰ πού χρονολογικὰ καλύπτει ὅλο τὸ εὔρος τῆς κηρυκτικῆς δραστηριότητος τοῦ Γερμανοῦ. Τὸ ὕφος δὲν εἶναι ὁμοίμορφο, διότι ἐξεφωνήθησαν σὲ διαφορετικούς ναοὺς, σὲ διάφορα ἀκροατήρια καὶ ὅπως γράφει ὁ ἴδιος «εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀκροατῶν, οὓς ἐκάστοτε εἴχομεν πρὸ ἡμῶν, ἐπόμενοι ἐν τούτῳ τῷ σοφῷ ῥήματι «μέτρον τοῦ λέγοντος ὁ ἀκούων»²¹. Ὁ ἴδιος ὁ Γερμανὸς πιστεύει ὅτι τὸ πόνημά του αὐτὸ «εἶναι... καὶ ἀπερίτεχον, διότι κηρύττοντες δὲν εἴχομεν σκοπὸν νὰ ἐπιδείξωμεν ἢ, κατὰ τὰ ἀποστολικὰ ῥήματα, νὰ κηρύξωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον (Β' Κορ. δ', 5)»²².

Ἀξίζει νὰ ὑπογραμμισθεῖ αὐτὴ ἡ σκέψη τοῦ Γερμανοῦ, ὅπως ἐπίσης ἔχει ἐνδιαφέρον ἡ θέση του ὅτι ποθοῦσε διακαῶς τὴν ψυχικὴ ὠφέλεια τῶν πνευματικῶν του τέκνων, γι' αὐτὸ, ὡς ὁμολογεῖ, «θερμὴν καὶ διάπτυρον ἀναπέμπομεν πρὸς τὸν πανάγαθον Θεὸν δέησιν, ὅτε ἐμέλλομεν νὰ κηρύξωμεν, ὅπως, φωτίζων τὰς ψυχὰς καὶ διανοίας τῶν ἡμετέρων ἀκροατῶν, ἱκανώσει τινὰς ἢ ἔστω καὶ ἓνα ἐξ αὐτῶν, ἵνα... εἰσέλθωσι διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ τῆς ἀπαγωγῆς εἰς τὴν ζωὴν...»²³.

Αὐτὸ πού μένει ἀπὸ ὅλον αὐτὸν τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ ἐπισκόπου Γερμανοῦ, εἶναι ἡ ἐλπίδα ὅτι «ὁ κόπος ἡμῶν οὐκ ἐγένετο εἰς κενόν» (Α' Θεσ. γ', 5) καὶ συμπληρώνει: «ἀσχέτως πρὸς τὸ τῶν ἡμετέρων κηρυγμάτων ἀποτέλεσμα, ὅπερ μόνῳ τῷ παντογνώστῳ Θεῷ εἶναι ἀκρι-

19. ὁπ. παρ.

20. ὁπ. παρ. Βλ. καὶ Γ. Ἀ. Ράλλη καὶ Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων*, τ. Β', Ἀθήνησι 1852, σ. 346.

21. Γερμανοῦ (Ἀναστασιάδου), ὁπ. παρ. (πρόλογος).

22. ὁπ. παρ.

23. ὁπ. παρ.

βῶς γνωστόν, πεποίθαμεν ὅτι διὰ τῆς θείας Χάριτος ἐξεπληρώσαμεν τὸ ἡμέτερον καθήκον. Πόσον δὲ γλυκὺ καὶ παρήγορον εἶναι νὰ ἔχη τις συμμαρτυροῦσαν ἑαυτῷ τὴν ἑαυτοῦ συνείδησιν, ὅτι ἐξεπλήρωσε τὸ ἑαυτοῦ καθήκον...»²⁴. Θὰ μπορούσε ἴσως ὁ Μητροπολίτης Γερμανὸς νὰ κλείσει τὴν ἐπίγεια ζωὴ καὶ δράση του μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα»²⁵, ὅμως ἡ ταπεινὴ ψυχὴ του δὲν θέλει νὰ ψελίσει αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ πνευματικὰ του τέκνα, ἀπ' ὅπου κι ἂν πέρασε, εἶχαν ἐμπειρία καὶ τῆς ἀγωνιστικότητάς του καὶ τῆς πνευματικῆς του ἐγρήγορης καὶ τῆς ἐνθερμῆς πρὸς τὸν Θεὸ πίστεως του.

Οἱ Ὁμιλίαι καὶ οἱ Λόγοι πού δημοσιεύονται στὸν μικρὸ αὐτὸ τόμο δὲν εἶναι τοποθετημένες κατὰ χρονολογικὴ σειρά. Μετράμε ἑνδεκά Λόγους καὶ ἑννέα Ὁμιλίαι ἐνῶ στὸ τέλος παραθέτει μιά μικρὴ μελέτη, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος, «ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἑξ ἑξ ἐπιγραφῶν ἱερῶν λόγων τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου»²⁶ τὰ θέματά του κατατάσσονται ὡς ἑξῆς:

1. Λόγος εἰς τὴν ἸΓ' Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ.

Περὶ τῆς θείας ἀγαθότητος.

Ρητό: «Ἔπει δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Τί μέ λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθός, εἰμὶ εἰς ὁ Θεός» (Λουκ. 18, 19).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ ἁγ. Μηνᾶ Ὑψιμαθείων Κωνσταντινουπόλεως.

2. Λόγος τῇ Β' Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν.

Περὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος.

Ρητό: «Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ τέκνον ἀφένταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου» (Μάρκ. 2, 5).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῶν ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ὑψιμαθείων Κωνσταντινουπόλεως.

3. Λόγος τῇ Δ' Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν.

Περὶ προσευχῆς.

Ρητό: «Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενί δύναται

24. ὁπ. παρ.

25. Β' Τιμ. δ', 7.

26. Γερμανοῦ (Ἀναστασιάδου), ὁπ. παρ., σ. 113.

ἔξελθεῖν εἰμί ἐν προσευχῇ καὶ νηστεία».

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀδριανουπόλεως.

4. Ὁμιλία εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Α΄ Κυριακῆς τοῦ Λουκᾶ.

Θεματικὴ πρόταση: Περί τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ θείου κηρύγματος καὶ περὶ εὐπειθείας εἰς τοὺς ἀνωτέρους.

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς θείας Ἀναλήψεως Ὑψωμαθείων Κωνσταντινουπόλεως.

5. Ὁμιλία εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου.

Θεματικὴ πρόταση: Κατάκριση τῆς ὑπερηφανείας καὶ ἔπαινος τῆς ταπεινοφροσύνης («Πᾶς ὁ ὑψὼν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. Λουκ. 18.13»).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῶν ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ὑψωμαθείων Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν τέλει μνημοσύνου τῶν εὐεργετῶν τῆς Φωτιαδαίου Σχολῆς.

6. Ὁμιλία εἰς τὴν Γ΄ Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ.

Θεματικὴ πρόταση: Περί εὐσπλαχνίας («καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Κύριος, εὐσπλαχνίσθη εἰς αὐτὴ καὶ εἶπεν αὐτῇ· Μὴ κλαῖε»).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Θεοτόκου τῶν Ἐξ Μαρμάρων Κωνσταντινουπόλεως.

7. Ὁμιλία Περί ἀκροάσεως τοῦ θείου Λόγου.

Θεματικὴ πρόταση: «Εἶπεν ὁ Κύριος· οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰμὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ» (Ἰω. 3, 13).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ Χριστοῦ Γαλατᾶ Κωνσταντινουπόλεως.

8. Ὁμιλία περὶ τῆς εἰς τὰ γήινα προσηλώσεως.

Θεματικὴ πρόταση: «Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζεις περὶ πολλὰ, ἐνός δέ ἔστι χρεία. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξετο, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς» (Λουκ. 10, 41).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Παναγίας Καφατιανῆς Γαλατᾶ Κωνσταντινουπόλεως.

9. Ὁμιλία εἰς τὴν Β΄ Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ.

Θεματικὴ πρόταση: Περί τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐτι τοὺς ἐχθρούς. («εἶπεν ὁ Κύριος· καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως»).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ ἁγ. Μηνᾶ Ὑψωμαθείων Κωνσταντινουπόλεως.

10. Λόγος εἰς τὴν Ι΄ Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ.

Περί καταλαλιᾶς

Ρητό: «Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ Σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ· ἔξ ἡμέραι εἰσὶν, ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι, ἐν ταύταις οὐκ ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου» (Λουκ. 13, 14).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη εἰς τὸν Ἱερόν Ναόν τῆς ἁγ. Εὐφημίας Χαλκηδόνας.

11. Ὁμιλία εἰς τὴν Ζ΄ Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ.

Θεματικὴ πρόταση: Περί ἀνατροφῆς τῶν παιδίων («καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅτι θυγάτηρ μονογενῆς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν» (Λουκ. 8, 41)).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Προφήτου Ἠλιοῦ Χρυσουπόλεως, ἐπαρχίας Χαλκηδόνας.

12. Λόγος εἰς τὴν Θ΄ Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ, περὶ χρήσεως τοῦ πλοῦτου.

Ρητό: «Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ καὶ μὴ εἰς Θεόν πλουτῶν».

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τῆς ἁγ. Τριάδος Χαλκηδόνας.

13. Ὁμιλία περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης.

Θεματικὴ πρόταση: «Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποιεῖ καὶ ζῆση».

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῇ γενετείρᾳ μου, χωρίον Ἁγίου Γεώργιος ἐπαρχίας Δέρκων, διασκορπισθέντι εἰς τὰς ἐπαρχίας Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Καβάλας.

14. Ὁμιλία εἰς τὴν ΣΤ΄ Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ.

Θεματικὴ πρόταση: Περί ἀχαριστίας («ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνήρ, ἀπ' οὗ

ἔξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῶ»).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ ἁγίου Μηνᾶ Ὑψιωμαθίου Κωνσταντινουπόλεως.

15. *Λόγος Πανηγυρικός ἐπὶ τῇ Ἐθνικῇ Ἑορτῇ τοῦ Εὐαγγελισμού.*

Ρητό: «Εὐαγγελίζου γῆ χαρὰν μεγάλην. Αἰνεῖται, οὐρανοί, Θεοῦ τὴν δόξαν».

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐπὶ τῇ Ἐθνικῇ Ἑορτῇ τῷ 1933 ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Ὑπαντιῆς Θεσσαλονίκης.

16. *Λόγος εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, Α΄ Νηστειῶν.*

Περὶ πίστεως καὶ ἀγαθῶν ἔργων.

Ρητό: «Ἀπεκρίθη Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ· Ραββί, Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ».

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ ναῷ τῶν ἁγίων Πάντων, Καλλιθέα-Ἀθηνῶν.

17. *Λόγος τῇ ΙΑ΄ Κυριακῇ τοῦ Λουκᾶ, περὶ θείας Μεταλήψεως.*

Περὶ πίστεως καὶ ἀγαθῶν ἔργων.

Ρητό: «Ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα καὶ ἐκάλεσε πολλούς· καὶ ἀπέστειλε τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κλημένοις· ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά ἐστι πάντα» (Λουκ. 14, 16).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἱερῷ ναῷ τῆς Παναγίας τῆς νήσου Πριγκίπου, ἐπαρχίας Χαλκηδόνος.

18. *Προσφώνησις ἀπαγγελθεῖσα ἐν τῷ Γυμνασίῳ Λαγκαδᾶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν τῷ 1928.*

19. *Λόγος Ἐπικήδειος εἰς τὴν οἰκοδόποιον Θεοπηγὴν.*

Ρητό: «Ἰδοὺ ἡ θεοσέβεια ἐστὶ σοφία, τὸ δὲ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακῶν ἐστὶν ἐπιστήμη» (Ἰώβ 28, 28).

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν Ἀδριανουπόλει κατὰ τὸ 1893, ὅτε ἦμιν ἐκεῖ καθηγητῆς τῶν Θεολογικῶν, ἐπὶ τῷ θανάτῳ μᾶς εὐσεβοῦς καὶ καλῆς οἰκογενείας μητρὸς, Θεοπηγῆς ὀνόματι.

20. *Λόγος ἐκφωνηθείς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνθρονίσεώς μου ὡς Μητροπολίτου Κορυθαῶς.*

ὑποσημ.: Ἐξεφωνήθη ἐν Κορυθαῶ τὴν 29ην Αὐγούστου 1910.

21. *Εἰκῶν τὸν Ἱερέως κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον.*

ὑποσημ.: Μελέτη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἑξ περὶ ἱερωσύνης λόγων τοῦ Ἱεροῦ Χρυσόστομου.

Μελετώντας ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς Ὀμιλητικῆς τὸ πόνημα τοῦ Μητροπολίτου Γερμανοῦ βλέπουμε πὼς χρησιμοποιοῦ καὶ τοὺς δύο τρόπους τοῦ κηρύγματος, δηλαδή καὶ τὸν Λόγο καὶ τὴν Ὀμιλία καὶ μάλιστα τὸ εἶδος τῆς Ἀνωτέρας Ὀμιλίας. Ἡ μορφή τοῦ Λόγου εἶναι μιὰ καθαρὰ συνθετικὴ μορφή διδασχῆς, ὅπου μετὰ τὴ σύλληψη τοῦ θέματος, τὰ ἀναγνώσματα, τὴν ἑορτῆ, τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς ἐποχῆς καὶ τίς κοινωνικὲς παραμέτρους ποὺ τυχόν ὑπάρχουν, ὁ ὀμιλητὴς συγκεντρώνει τὸ ὕλικό του ἀπὸ τὴν Ἀγ. Γραφή καὶ τίς ἄλλες πηγές καὶ τὸ κατατάσσει οἰκοδομώντας τὸ θέμα του²⁷. Ἐδῶ βλέπουμε τὸν συγγραφέα καὶ κήρυκα νὰ ἐργάζεται ἀρκετὰ συστηματικὰ καὶ νὰ συνθέτῃ τὸν λόγο του ὄχι μόνον χρησιμοποιοῦντας τὸ ὕλικό του καὶ τίς πηγές ἄνετα, ἀλλὰ νὰ κινεῖται μὲ τὴν ἴδια ἄνεση μὲ βάση τὴν ἐμπειρία του καὶ τίς πνευματικὲς καὶ μορφωτικὲς του ἱκανότητες. Ἡ χρῆσις τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἀλλὰ καὶ ὁ Πατερικὸς λόγος εἶναι τὰ σπριγίματα καὶ οἱ στερεές βάσεις τοῦ κειμένου του²⁸. Θὰ λέγαμε δὲ ὅτι ὁ Γερμανὸς ἔχει μιὰ ἰδιαίτερη συμπάθεια στὰ κείμενα τοῦ Ἱεροῦ Χρυσόστομου, ποὺ κυρίως σ' αὐτὸν παραπέμπει, κάποιες δὲ φορές καὶ στὸν Ἱερό Αὐγουστῖνο. Ἐκεῖ ποὺ κυρίως βρῖσκει ὁ Μητρ. Γερμανὸς ὕλικό γιὰ νὰ θεμελιώσῃ καὶ νὰ στηρίξῃ τὸν λόγο του εἶναι ἡ Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη μὲ ἔμφαση στὴ χρῆσις τοῦ ψαλτηρίου. Κατορθώνει νὰ συνδέσῃ πολὺ ὁμορφα μαρτυρίες καὶ παραδείγματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γιὰ νὰ τεκμηριώσῃ στὸν λόγο του τὴν ἐρμηνεία τῆς Καινῆς Διαθήκης²⁹.

Μὲ δεδομένη τὴν παγίωση τῶν ἀναγνωσμάτων σὲ ἓνα κλειστὸ κύκλο περικοπῶν καὶ τὸ πέρασμα τοῦ λόγου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης σὲ μιὰ δεύτερη μοῖρα, κυρίως στοὺς Ἑσπερινούς τῶν μεγάλων ἑορτῶν, ἢ στὴν περίοδο τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, βλέπουμε πὼς τὸ νὰ χρησιμοποιοῦ ὁ ὀμιλητὴς μας τὴν Παλαιὰ Διαθήκη γιὰ νὰ δομήσῃ τὸ κήρυγμά του ἀποτελεῖ μιὰ εὐχάριστη ἐκπληξη, ἀλλὰ καὶ γόνιμο μπόλιασμα τοῦ σύγχρονου λό-

27. Βλ. σχετικὰ Ἰω. Φουντούλη, *Ὀμιλητικὴ Θεσσαλονίκη* 1980, σ.σ. 175-197.

28. Βλ. π.χ. Λόγος τῇ Δ΄ Κυρ. τῶν Νηστειῶν, σ. 20 ἑξ.

29. ὅπ. παρ. Βλ. π.χ. Λόγος Β΄ Κυρ. Νηστειῶν, σ. 11. Λόγος ΙΓ΄ Κυρ. Λουκᾶ, σ. 6. Λόγος Δ΄ Κυρ. Νηστειῶν, σ.σ. 22-23, Ὀμιλ. Κυρ. Τελῶν καὶ Φορτισαίου, σ. 36. Ὀμιλ. Περὶ ἀκροάσεως θείου Λόγου, σ. 41-42 καὶ συνέχεια στίς σ.σ. 60, 80, 101, 110.

γου μέ τό τόσο πλούσιο καί ευρύ θεματολόγιο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἄκόμη δέ αὐτή ἡ σοφή σύνδεση τῶν δύο Διαθηκῶν βοηθᾷ τόν λαό νά γνωρίσει τό περιεχόμενο ὁλόκληρης τῆς θείας ἀποκαλύψεως καί νά γνωρίσει ὁ νέος Ἰσραήλ τόν βίο τῶν ἁγίων ἀνδρῶν καί τήν ἱστορία τοῦ παλαιοῦ Ἰσραήλ.

Αὐτό πού ἐνδιαφέρει τόν Γερμανό εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ νά περάσει στόν λαό καί νά ἔχει ἀποτέλεσμα αὐτή ἡ σπορά. Ἔτσι γίνεται ἀρκετά μεθοδικός καί προσεκτικός στήν προετοιμασία τοῦ κηρύγματος του. Κατ' ἀρχήν δέν φαίνεται νά ἀγνοεῖ τόν λόγο τοῦ Μ. Βασιλείου πού λέγει πῶς «δεῖ προσεύχεσθαι ὑπέρ τῆς προκοπῆς τῶν πεπιστευκότων καί ἐπ' αὐτῇ εὐχαριστεῖν»³⁰. ἄλλωστε ἀνεφέρθηκε προηγουμένως ὅτι προσευχόταν ἔστω καί γιά τή σωτηρία ἐνός μόνον ἀνθρώπου, ἀλλά δέν εἶναι λίγες οἱ φορές πού τό κήρυγμά του τέλει με ἐπίκληση: «Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ... θές εἰς τās καρδίας ἡμῶν τό οὐράνιον πῦρ τοῦ ἀληθοῦς ἐνθέου ζήλου. Καί καθὼς ὑπάρχεις πατήρ καί ποιμήν, οὕτως ἀνάδειξον ἡμᾶς ἀξιούς καί ἐνθέρμους μαθητάς σου...»³¹. Ὁ συντονισμός του μέ τόν ἅγ. Χρυσόστομο εἶναι καταφανής καθὼς ὁ Μεγάλος Πατέρας ἔλεγε στό δικό του ποιμνιο «ὠφεληθέντας ἐντεῦθεν χρῆ, κερδάναντάς τι πλέον καί μέγα, οὕτως ἀναχωρεῖν δεῖ» (ΕΠΕ 31, 644). Ἦξερε δέ ἀκόμη καλύτερα πῶς «οὐ γάρ δυνατόν ἐστί ἄνευ μελέτης καί συγγυμνασίας πλείονος καί συνεχοῦς ἐξαιφνης ἐπί τι παρελθόντα περιγενέσθαι αὐτοῦ»³². Τά κείμενα πού δημοσιεύει ἦταν ἤδη καταγεγραμμένα πρό τῆς ἐκφωνήσεώς των ὅπως ὁ ἴδιος γράφει στόν πρόλόγόν του³³, γιατί γνώριζε πῶς ὁ Γραφικός λόγος «φθέγγου μέν, εἰ τί κρεῖττον σιωπῆς ἔχεις»³⁴, ἦταν γι' αὐτόν λόγος εὐθύνης· ἄλλωστε «τειχίζων τό τῆς προαιρέσεως εὐμαρές τῶ πόνῳ τῆς μελέτης»³⁵ τόν κηρυκτικό του λόγο, εἶχε τή βεβαιότητα ὅτι ὁ λόγος θά ἦταν πραγματικά ἐνεργῆς καί τομώτερος καί θά ἔφτανε στήν καρδιά τῶν χριστιανῶν.

Μέ τόν τρόπο αὐτό κατάφερε ὁ Μητρ. Γερμανός νά «ἔξερχονται ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας του καινά καί παλιά»³⁶ καί νά «ῥέουν ἐκ τοῦ

στόματος αὐτοῦ ποταμοί ὕδατος ζῶντος»³⁷ καί τοῦτο ἔγινε κατορθωτό, γιατί κατά τή διακονία τοῦ μυστηρίου τοῦ λόγου παραμέριζε τό μεγάλο ἐμπόδιο τῆς προσωπικότητός του ἢ τῆς ἀτομικῆς του σοφίας, προσφερόταν στή θεία χάριθ ἄνευ ὄρων καί αὐτή πιά ἀναλάμβανε καί αὐτόν καί τό ποιμνίό του: «Οὐχ ὄρατε τοὺς κήρυκας ἡμᾶς τίνας ἐσμέν καί ὅποιοι ἄνδρες εὐτελεῖς καί ἰδιῶται; ὁμως γοῦν τοσοῦτον ὁ δι' ἡμῶν ἰσχύει λόγος, ὡς τήν σύμψασαν οἰκουμένην πληρῶσαι. Πόθεν οὖν ἡ τοσαύτη δύναμις, ἡ ὑποτάξασα ἡμῖν λαούς καί ἔθνη...»³⁸. Ἦξερε κάθε φορᾶ νά προσαρμόζει τό γλωσσικό του ὕφος ἀνάλογα μέ τίς δυνατότητες τοῦ ἀκροατηρίου του, ὅπως καί ποτέ δέν ἐπιβάρυνε τόν λόγο του μέ περισσότερα ἀπό δύο διδάγματα· χῶριζε κυρίως τόν λόγο του σέ δύο ἰσοβαρῆ μέρη καί ἔκανε τήν ἀνάπτυξη χωρίς νά προκαλεῖ ρῆξη στό κείμενο καί χωρίς νά ἐπαναλαμβάνεται στό δεύτερο μέρος τοῦ λόγου.

Εἶναι ἀξιο παρατηρήσεως τό γεγονός ὅτι ὁ Μητρ. Γερμανός χαρακτηρίζεται πάντα ἀπό μιᾶ ἐμφυτη εὐγένεια πρός τό ἀκροατήριό του καί χαρακτηριστικός ὁ τρόπος μέ τόν ὅποιο πολλές φορές ἀπευθύνεται σ' αὐτό μέ εἰδικές προσφωνήσεις ὅπως: «φιλόχριστον ἐκκλησίασμα», «εὐσεβῆς ἀκροατήριον», «φιλόμουσον ἀκροατήριον» ὅταν ἀπευθύνεται στοὺς ἐκπαιδευτικούς τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδά, «ἀγαπητοί μου ἐν Χριστῷ ἀδελφοί», «χριστιανοί ἀδελφοί». Βίωνε προφανῶς τόν λόγο τοῦ Χρυσόστομου πού ἔλεγε «ἐσεῖς οἱ ἀκροατές μου εἰστε ὁ στέφανός μου καί ἡ δόξα μου καί ὁ καθένας ἀπό σᾶς χωριστά ἀξίζει γιά μένα ὅσο τίποτε ἄλλο σ' ὁλόκληρη τήν πόλη» (PG 50, 713).

Ἐκινώντας τό κήρυγμά του προσπαθεῖ νά εἰσαγάγει τό ἐκκλησίασμα στό θέμα του καί νά τοὺς προῖδεάσει γιά τό θέμα τοῦ λόγου, μέ ἀπλότητα καί σαφήνεια: «Ἠκούσατε, ἀγαπητοί ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, πόσον ὠραία ἦτο ἡ πρό μικροῦ ἀναγνωσθεῖσα εὐαγγελική περικοπή. Ἄλλά ποῖον ἄραγε τό νόημα αὐτῆς; τί σημαίνει τό δεῖπνον τοῦτο τό μέγα, εἰς τό ὅποιον πολλοί μέν προσεκλήθησαν κατ' ἀρχάς, ὀλίγοι δέ μόνον εὐρέθησαν ἐπί τέλους ἐκλεκτοί καί ἄξιοι; Τό δεῖπνον τοῦτο τό μέγα, χριστιανοί ἀδελφοί, εἶναι ὁ Χριστιανισμός, τόν ὅποιον ὁ Θεός πρό αἰῶνων... προπαρασκεύασε... ἵνα προσκαλέσῃ πάντας τοὺς ἀνθρώπους νά ἔλθωσι νά φάγωσι τόν ἄρτον, τόν πρόξενον τῆς αἰωνίου ζωῆς...». Καί παρακάτω: «προσφέρει ἑαυτὸν βρῶμα καί πόμα τοῖς πιστοῖς. Καί θύεται λοιπόν

30. Μεγ. Βασιλείου, Ἠθικά, ὄρος θ', ΒΕΠΕΣ 53, σσ. 102-108.

31. Λόγος εἰς τήν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, σ. 96. Βλ. ἀκόμη σ. 10, 19, 51.

32. Μεγ. Βασιλείου, Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, ἰστ', ΒΕΠΕΣ 53, σ. 238.

33. Γερμανοῦ Ἀναστασιάδη, ὁπ. παρ., σ. 1.

34. Παροιμ. 10, 19.

35. Σεραφίματος Θμουέως, Κατά Μανιχαίων, κδ', ΒΕΠΕΣ 43, σ. 37.

36. Ματθ. 13, 52.

37. Ἰω. 7, 38.

38. Εὐσεβίου, Ἐρημν. εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, 46 ΒΕΠΕΣ 21, σ. 203.

ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅπως συνδιαλάξῃ ἡμᾶς μετὰ τοῦ ἐξυβρισθέντος πατρὸς. Σφαγιάζεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐκεῖνος, ὃν αἱ οὐράνιαι δυνάμεις ἀδυνατοῦσι νά ἴδωσι. Καί ὁ Θεός τῶν ὄλων, ὃ ἐν μέσῳ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἐφανερώσθαι, παρίσταται ποῦ; ὑπὸ τὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου! Βαβαί τῆς συγκαταβάσεως! ὑπὸ τὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου παρίσταται αὐτός ὁ Θεός, ὃν τὰ σύμπαντα τρέμουν! Ναὶ ἀγαπητοί, ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης πρόκειται αὐτός ὁ Χριστὸς πληττόμενος, ραπιζόμενος καὶ σφαγιαζόμενος, ὄχι μόνον, ὅπως ἴδωμεν αὐτόν, καθὼς λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἀψώμεθα αὐτοῦ καὶ φάγωμεν αὐτόν καὶ ἐπιψήσωμεν τοὺς ὀδόντας ἡμῶν εἰς τὴν σάρκα αὐτοῦ»³⁹. Ἀπὸ τό μικρὸ αὐτὸ δεῖγμα γλωσσικοῦ ὕφους καὶ ἡθους τοῦ λόγου τοῦ Γερμανοῦ βλέπουμε πῶς κατορθώνει μὲ πολὺ ὁμορφο καὶ ἀπλουστευμένο τρόπο νά πλησιάσει τὴν ἀκοή τῶν πιστῶν. Μιλᾷ γιὰ μεγάλα πράγματα μὲ χαρακτηριστικὴ ἀπλότητα καὶ ποιμαντικὴ δεξιότητα. Συνδυάζοντας τὴν πατερικὴ θεολογία καὶ σκέψῃ μὲ τὸν λόγο τῆς ἐποχῆς του καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ ποιμένα ποῦ πρέπει νά «βοσκήσῃ τὰ ἀρνία του» μέσα στὸν λεμιῶνα τοῦ Εὐαγγελίου.

Μέσα στὸν μικρὸ τόμο μὲ τίς ὁμιλίες τοῦ Μητρ. Γερμανοῦ τρεῖς Λόγοι ξεχωρίζουν θεματολογικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ποῦ εἶναι συνήθῃ κηρύγματα πάνω στὶς εὐαγγελικὲς περικοπές. Ὁ πρῶτος Λόγος εἶναι ὁ ἐνθρονιστήριος τοῦ Γερμανοῦ ὡς μητροπολίτης Κορυνησῆς, ποῦ ἐκφωνήθηκε στὴν Κορυνησῆ στίς 29 Αὐγούστου 1910. Λόγος ἀπλός, κατανοητός, μεστός νοημάτων, πατρικὸς καὶ φιλάνθρωπος.

«Τίς εἰμι ἐγὼ ὅτι πορεύσομαι πρὸς Φαραῶ βασιλεῖα Αἰγύπτου καὶ ὅτι ἐξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου» (Εξ. γ' 11), ἀναφωνεῖ μὲ νόημα καὶ ἀγωνία μέσα στὸν Μητροπολιτικὸ ναὸ τῆς Κορυνησῆς. Τοποθετεῖται στὴν μητρόπολη αὐτὴ σὲ μιά δύσκολη γιὰ τὰ ἔθνη πράγματα ἐποχῆ καὶ ἔχει ἄμεση γνώση τῆς πραγματικότητος καὶ τῶν δυσκολιῶν τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς διακονίας του. Ὅμως ὁ Γερμανὸς προχωρεῖ καὶ προχωρεῖ μὲ ζῆλο ἀποστολικὸ γιὰ νά «ἐξάξῃ τοὺς υἱοὺς» τῆς Βορείου Ἠπείρου ἐκ τῆς γῆς «Αἰγύπτου», μέχρι ποῦ τὸ 1917 τιμωρεῖται γιὰ τὴν ἐθνικὴ του δράση καὶ φεύγει ἀπὸ τὴν Κορυνησῆ. Ὅμως ὁ λόγος του ἀντηχεῖ ἀκόμη: «Μακρὰν ἀφ' ἡμῶν αἱ διαιρέσεις καὶ αἱ διαμάχαι, αἱ ἀντε-

39. ὁπ. παρ. Λόγος τῆς ΙΑ' Κυριακῆς τοῦ Λουκά, περὶ θείας Μεταλήψεως, σ. 97-99.

κλήσεις καὶ αἱ μικροφιλοτιμῖαι, μακρὰν ἢ δι' ἀλλήλων ἐξασθένεις, ὁ κακὸς οὗτος δαίμων. Συντρήψατε τὴν κεφαλὴν τοῦ τέρατος τούτου καὶ ἐνωθήτε οἱ πάντες πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἄς συγκινήσῃ ἡμᾶς τὸ χαλεπὸν τῶν παρόντων καιρῶν καὶ ἄς ἐγκλωπασθῶμεν τὰς μεγάλας ἀρετὰς τῆς ἀελφότητος, τῆς ἐνότητος, τῆς ἀγάπης. Ἐάν δὲ ἀντηχώσιν ἐν ἡμῖν πάντοτε τὰ θεῖα ἐκεῖνα ρήματα τοῦ Εὐαγγελίου «τεκνία μου ἀγαπητά, ἀγαπάτε ἀλλήλους» ἄς εἴμεθα βέβαιοι ὅτι καὶ ἐκ τοῦ ἀγῶνος νικηφόροι θά ἐξέλθωμεν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν συνοίκων ἐθνῶν θά ἐφελκίσωμεν καὶ εὐτυχεῖς ἐν τῷ μέλλοντι θά ζήσωμεν»⁴⁰.

Κανεὶς βέβαια δὲν ἀμφιβάλει πῶς ὁ Μητροπολίτης Γερμανὸς μὲ τὸν λόγο του αὐτό, εἶναι καὶ σήμερα ἀκόμη ἐπίκαιρος γιὰ τὸ ποιμνιο τῆς Βορ. Ἠπείρου καὶ ὁ λόγος πολλαπλὰ χρήσιμος καὶ ὠφέλιμος.

Ἐνας ἄλλος λόγος ποῦ δημοσιεύεται, θά μπορούσε νά καταταχθεῖ στὸ περιστατικὸ κήρυγμα. Πρόκειται οὐσιαστικὰ γιὰ μιά προσφώνηση, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος τὴν χαρακτηρίζει, ποῦ ἐξεφωνήθη κατὰ τὴν ἐορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν στὴν αἴθουσα τοῦ Γυμνασίου Λαγκαδᾶ τὸ 1928, ἀμέσως μετὰ τὸν πανηγυρικὸ τῆς ἡμέρας ποῦ ἐκφώνησε ὁ καθηγητὴς τῶν θρησκευτικῶν τοῦ Γυμνασίου. Ὁ Γερμανὸς μὲ μιά ὀλιγόλεπτη παρέμβαση τοῦ θέλει νά τονίσει «πόσον ἐμακρύνθημεν ἀπὸ τῶν ἀπογόνων ἡμῶν» καὶ τὸ παράπονό του, ὅτι, «ἀποκλείομεν σήμερον ἀπὸ τῶν σχολῶν ἡμῶν πᾶν πνευματικόν προῖόν τῆς χριστιανικῆς φιλολογίας, ὡς ἐάν ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ φιλολογία αὐτοῦ δὲν παρήγαγον ἄφθονα προῖόντα, μεγαλονοίας καὶ ὑπερφυσικῆς εὐφράδειας, ἐφάμιλλα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φιλολογίας»⁴¹.

Μιλώντας ὁ ἴδιος γιὰ τὴν ἀγάπη του πρὸς τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας θέλει νά ὑπογραμμίσῃ ὅτι μελετώντας κάποιος τὸν λόγο τῶν Πατέρων «βλέπει συνδυασμένην τὴν χάριν τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου μετὰ τὸ βᾶθος τῶν χριστιανικῶν δογμάτων. Βλέπει ἠνωμένην τὴν σοφίαν τῆς Ἀκαδημίας μετὰ τῶν ἀληθειῶν τοῦ Εὐαγγελίου»⁴², προτείνει δὲ μὲ τὴν παρεμβασὴ του αὐτὴ τὴν εἰσαγωγὴ τῶν πατερικῶν κειμένων στὴν ἐκπαίδευση «διότι διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν... ἐστερεώθη ἡ πίστις ἡμῶν καὶ διὰ τῆς πίστεως ταύτης διεσώθη διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν καὶ πᾶν ὅ,τι πολῦτιμον ἔχομεν»⁴³.

40. ὁπ. παρ., σ. 110-112.

41. ὁπ. παρ., σ. 105-106.

42. ὁπ. παρ.

43. ὁπ. παρ.

Ὁ τρίτος λόγος κατατάσσεται στό εἶδος τῶν ἐπικηδείων. Ἐκφωνήθηκε στήν Ἀδριανούπολη τό ἔτος 1893, ὅταν ὁ Γερμανός ἦταν καθηγητής τῶν θρησκευτικῶν, μέ ἀφορμή τόν θάνατο «μιάς εὐσεβοῦς καί καλῆς οἰκογενείας μητρὸς, Θεοπηγῆς ὀνόματι»⁴⁴.

Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι τήν περίοδο αὐτή ὁ Γερμανός ἦταν ἀκόμη λαϊκός καί ἡλικίας μόλις 23 ἐτῶν. Ὁ λόγος του χαρακτηρίζεται ἀπό ὕφος ρητορικό ἀλλά καί πλούσιο σέ προβληματισμό· κατορθώνει νά τιθασει τόν συναισθηματισμό του, ὅμως δέν λείπουν καί κάποιες ἐξάρσεις, ὅπως: «Καί τίς ἡ χρεία τῶν λόγων; Ἀτενίσσατε εἰς τόν ἐκεῖ πού ἰστάμενον ἄνδρα, τήν ζῶσαν τῆς φιλαδελφείας εἰκόνα, ἀτενίσσατε εἰς τόν υἱόν αὐτῆς Ἰωάννην, εἰς οὗ τήν ὄψιν βαθείας ἐγχαράττει αὐλακας ἡ βαρεῖα λύπη, κατανικῶσα τήν γενναίαν αὐτοῦ καρδίαν. Ἀτενίσσατε εἰς τόν ἀγλαόν τῆς προκειμένης νεκρᾶς καρπὸν καί θά μέ δικαιώσετε»⁴⁵.

Στό τέλος ὀδηγεῖ τόν λόγο του σέ συμπεράσματα πού εἶναι διδακτικά γιά τόν λαό. «Τοιαύτας εὐγενεῖς φύσεις μόνον εὐσεβεῖς καί ἐνάρετοι μητέρες δύνανται νά παραγάγωσι. Τοιαύτας εὐσεβεῖς ἰδέας μόνον αἱ ὑπό τῆς ἀρετῆς καί τῆς εὐσεβείας κοσμούμεναι μητέρες δύνανται νά ἐμπνεύσωσι»⁴⁶, συμπληρώνοντας τόν λόγον του μέ σκέψεις γιά τόν προορισμό καί τόν ρόλο τῶν μητέρων. Στό τέλος τοῦ ἐκδοτικοῦ αὐτοῦ πονήματος δημοσιεύεται μιὰ μικρὴ μελέτη πού στηρίζεται θεματολογικά στοὺς ἔξι *Περί Ἱερωσύνης* λόγους τοῦ ἁγ. Χρυσοστόμου. Θά μπορούσε ἴσως ἡ μελέτη αὐτή πού ἐπιγράφεται «εἰκῶν τοῦ Ἱερέως κατὰ τόν θεῖον Χρυσόστομον», νά ἦταν θέμα κηρύγματος ἀπευθυνόμενο στοὺς ἱερεῖς τῆς ἐπαρχίας του ἢ ἀκόμη κι γραπτό κήρυγμα πού ἀπευθύνονταν στόν κληρο γενικότερα. Δέν ἔχουμε ὅμως καμιά σχετικὴ πληροφορία ἂν ποτε ἐξεφωνήθη αὐτό τό θέμα ὡς λόγος.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἓνα δεῖπνο, δεῖπνο εὐχαριστίας, καί στό δεῖπνο αὐτό ὁ Μητροπολίτης Γερμανός κατεῖχε, ἐξέχουσα θέση ὡς «ιερουργός τοῦ λόγου προσφέρων δῶρα καί θυσίας πνευματικάς» (εὐχή χειροτονίας). Ἡ διακονία του συνδέθηκε μέ τὴ διακονία τοῦ «μυστηρίου τοῦ λόγου» καί μέ πολύ «ἀγάπη καί ταπείνωση» «ὀρθοτόμησε τόν λόγον τῆς Ἀληθείας». Μετέλαβε τοῦ «μυστηριακῶς κεκλασμένου λόγου» καί ἔκανε

44. ὁπ. παρ., σ. 107.

45. ὁπ. παρ.

46. ὁπ. παρ.

συγκοινωνούς του ὅλους αὐτοὺς τοὺς πιστοὺς πού ἡ ἀγάπη καί τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐνεπιστεύθη. Πίστευε, ζοῦσε καί ἔγραφε μέ πολύ γλαφυρὸ τρόπο: «μία μόνη ὑπάρχει μηχανὴ καί θεραπείας ὁδός, ἡ διὰ λόγου διδασκαλία. Τοῦτο ὄργανον, τοῦτο τροφή, τοῦτο ἀέζων κρᾶσις ἀρίστη, τοῦτο ἀντί φαρμάκου, τοῦτο ἀντί πυρός, τοῦτο ἀντί σιδήρου... Διὰ τοῦ ὄργανου τούτου καί τήν ἀδύναμον ψυχὴν ἐγείρομεν καί τήν φλεγμαίνουσαν καταστέλλομεν καί τὰ περιττὰ περικόπτομεν καί τὰ ἐλείποντα πληροῦμεν καί τὰ πάντα ἐργαζόμεθα ὅσα εἰς τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς νά συντελέσωσι δυνατά... Ὡστε ἀνάγκη ὁ τοῦ Χριστοῦ λόγος νά ἐνοικῆ πλουσίως ἐν τῷ ἱερεῖ»⁴⁷.

447. Γερμανοῦ Ἀναστασιάδη, «ἡ εἰκῶν τοῦ Ἱερέως», σ. 120.